

Om Lauremberg som dansk digter

Af ERIK SØNDERHOLM

Siden midten af forrige århundrede har der i tyske, specielt nedertyske litteraturhistoriske kredse været en stigende interesse for den tysk-danske digter *Hans Willumsen Laurembergs* digteriske produktion og da især for hans på nedertysk forfattede »Veer Schertz Gedichte« (1652), der udkom samme år i dansk oversættelse¹. Da Lauremberg som bekendt levede i Danmark (fra 1623 til sin død i 1658) som professor i Sorø, er det naturligt, at denne tyske Lauremberg-interesse også bredte sig til Danmark, hvor man dog forståeligt nok har koncentreret sig om problemerne i forbindelse med den danske version af de fire nedertyske skæmte-digte; en ganske særlig interesse har der været knyttet til forsøgene på at finde frem til, hvem der har oversat digtene til dansk, idet hypotesen om at Lauremberg selv skulle være oversætteren aldrig er forsvundet helt, hvilket blandt andet ses af den kendsgerning, at den danske oversættelse medtages i danske litteraturhistorier på linie med originalværker fra dette tidsrum, mens andre oversættelser normalt udskydes af behandlingen. Det væsentligste danske bidrag til Lauremberg-forskningen er ydet af Julius Paludan i indledningen og kommentarerne til hans udgave af den danske oversættelse (1889). Hvad angår oversætterspørgsmålet kommer Paludan til det overbevisende resultat, at Lauremberg umuligt kan antages at have oversat digtene til dansk, dertil er der alt for mange misforståelser og fejl; oversættelsesfejlene er ofte lige så uhyrlige som vor skoletids klassiske eksempler af typen: Greis (nt. Grys) = gris, Wahn = vane osv.; disse fejl og misforståelser er så talrige, at hele partier bliver uforståelige for den læser, der ikke har den nedertyske tekst liggende ved siden; foruden disse rent verbale fejlversættelser er der i vid udstrækning også tale om, at oversætteren overhovedet ikke har forstået meningen i originalens konstruktioner, hvilket ikke har afholdt ham fra at oversætte til, hvad han mente, der stod eller i hvert fald kunne have stået. Det skal derfor ikke skjules, at det virker overraskende, at Paludan – og andre efter ham – roser oversættelsen i stærke toner (Paludan XL, XLIV og XLVII); samtiden har sikkert været af en anden opfattelse, hvad oversættelsens sjældne forekomst i bogauktionskatalogerne kunne tyde på.

I diskussionen om Laurembergs mulighed for at have været sin egen oversætter gør Paludan loyalt opmærksom på forskellige i denne forbindelse bemærkelsesværdige udtalelser fra Laurembergs samtidige, og det fra folk, der muligvis kan have kendt ham personligt; af disse udsagn fremgår det, at Lauremberg ikke blot har kunnet tale og forstå dansk, men også har optrådt som forfatter på dansk. Udtalelserne herom er så pålidelige, at Paludan ikke gør noget forsøg på at bestride rigtigheden heraf, men uheldet ville desværre, at det eneste danske digt af Lauremberg, som disse samtidige udtrykkeligt nævner ved navn, et bryllupsvers fra 1656, var gået tabt; Paludan havde i hvert fald ikke fundet det.

Dette digt er imidlertid ikke forsvundet; det findes bevaret i et enkelt håndskrift i Det Kongelige Bibliotek, i Rostg. 237,4° (jfr. i øvrigt A. Krarup: Katalog over Universitetsbibliotekets Haandskrifter II (1935), pag. 159). Dette håndskrift har i sin tid tilhørt Peder Syv, der selv har skrevet en del af de indførte tekster, dog ikke denne, der er skrevet af en fremmed og ret vanskelig læselig hånd; det skal for fuldstændighedens skyld nævnes, at Rostg. 237,4° er et udpræget samlingshåndskrift fra det syttende århundredes sidste fjerdedel, og at det kvalitativt er et af de bedste håndskrifter med hensyn til overleveringen af Kingo, Jacob og Matthias Worm, Bording og L. Kok.

Inden vi går videre vil det være rigtigst at citere den vigtigste og udførligste samtidige udtalelse om Laurembergs danske digt, idet Paludans gengivelse i 1889 desværre er fejlfuld og derfor vanskelig at få mening i; udtalelsen findes i Lavrids Koks »Introductio ad Lingvam Danicam« (ca. 1660, optrykt i og her citeret efter Danske Grammatikere I (1915), pag. 38):

Contra, si quis Epithalamium a Celeberrimo, et citra controversiam in omni scientiarum genere Doctissimo Doctore Johanne Laurenbegio Germani, cum ipsos triginta annos inter Danos vixerat, Danice conscriptum, Soræ, Anno 1656, cum scriptis clarissimi Bordingii Danicis contulerit, tum primum, quid distent æra lupinis, animadvertet.

Den sprogligt ejendommelige slutning kan næppe opfattes på anden måde, end at Lavrids Kok dog ikke er synderlig imponeret af Laurembergs danske digtforsøg; og han havde heller ikke grund til at være det, som vi straks skal se. Endvidere henviser Paludan til Ole Borchs »Dissertatio de Poetis« (1683, pag. 168), hvor det om bryllupsdigtet hedder:

Quin Epithalamium circumfertur Satyricum lingua Danica exaratum, quod ipsi attribuit vulgaris opinio, in quo crebræ et ingeniosæ punctiunculæ.

Det er naturligt, at den blotte viden om, at Lauremberg har digtet på dansk, har gjort det vanskeligt at nedmane den fra Rasm. Nyerup stammende teori om, at Lauremberg selv skulle have oversat de fire skæmte-digte. Heller ikke Paludans aldeles afgørende påvisning af de utallige fejlversættelser og graverende misforståelser af hele passager har formået at forvise disse digte fra den danske litteraturhistories centrum til dens udenværker. Fundet af det fire år yngre bryllupsdigt, der ikke er et af tidens sædvanlige bryllups(natte)digte, men et satirisk digt, afgør i hvert fald dette Laurembergproblem: dette – yngre – digt er i overraskende grad præget af sproglig og metrisk ubehjælpssomhed, ja kejtethed, sådan som Lavrids Kok gjorde opmærksom på, og noget sådant genfindes ikke i den danske oversættelse af skæmte-digtene, der metrisk set ligger over tidens gennemsnit, men hvis skavanker er af en helt anden art; en blot løselig konfrontation af de to værker gør det klart, at det ikke kan være den samme, der har oversat »Veer Schertz Gedichte« og skrevet bryllups-digtet; og da der ikke er den ringeste grund til at betvivle håndskriftets og de øvrige samtidiges forfatterangivelse, må den logiske konsekvens blive den, at Lauremberg ikke kan komme i betragtning som oversætter af skæmte-digtene.

Hvem er da oversætteren? Medmindre vi får helt ny viden, kan det næppe besvares med sikkerhed. Men ved at sammenholde forskellige kendsgerninger fra det foregående kan man måske nok nærme sig oversætteren en smule. Man har i den hidtidige drøftelse ikke fæstnet sig ved det forhold, at original og oversættelse udkom samme år i København; dette for den tid ret overraskende faktum næsten tvinger en til at overveje muligheden af, om Lauremberg dog alligevel ikke skulle have været impliceret på en eller anden måde i oversættelsesarbejdet. Men i så fald: hvordan? Bryllupsdigtet viser, at Lauremberg nok kunne dansk, men at han ikke kunne digte mere end til husbehov på dansk; til gengæld viser skæmte-digtene, at oversætteren nok kan skrive danske vers, men til gengæld er forbavsende usikker i nedertysk.

Da det er klart, at disse to modsætninger ikke kan forenes i samme person, må man prøve andre muligheder; den første og letteste er den, at oversættelsen er foretaget helt uden om Lauremberg. De mildest talt

forbløffende, men såre fornøjelige fejl, af hvilke Lauremberg dog må have været i stand til at pågribe adskillige, forklares på denne vis tilfredsstillende; imidlertid støder vi her på det ovenfor berørte forhold, at oversættelsen udkom samme år som originalen, og det er lidet troligt, at et så omfattende oversættelsesarbejde er leveret så hurtigt, at det kunne nå at udkomme som dansk piratudgave samme år; fejlene og misforståelserne i den danske tekst kan nemlig ikke forklares som tanketorsk og almindelige sjuskefejl, der er kort og godt tale om, at oversætteren ikke har forstået sit forlæg, ikke har kunnet nedertysk nok.

Nu skal det i denne sammenhæng retfærdigvis bemærkes, sådan som også Paludan gør opmærksom på, at Albert Bartholin i sit litteraturlleksikon »De Scriptis Danorum« (1666, pag. 75) nævner, at »Veer Schertz Gedichte« udkom i København 1648; men da en sådan udgave ikke er fundet nogetsteds og overhovedet heller ikke omtalt i samtidens øvrige litteratur, anser Paludan dette årstal for fejlagtigt. Albert Bartholins bogsamling bortsolgte på auktion 1663, og under bøger i quarto står anført som nr. 396: D. Laurenbergs Fire Skiemte-Dicte. Hafn. 1652, men det må vel snarere være den danske oversættelse, som Bartholin til gengæld ikke omtaler i sit leksikon. En gennembladning af auktionskataloger fra tiden gav kun til resultat, at Laurenbergs tyske digte blev fundet i Karl v. Manders bogauktionskatalog, opført under bøger i oktavo, nr. 178: Hans Willumsens ² Schertz-Gedichten; men desværre uden årstal! For fuldstændighedens skyld skal det nævnes, at Paludan kan påvise 13 udgaver af den nedertyske tekst, der alle er bevaret, mens den omtalte 1648-udgave som sagt kun kendes fra Bartholins omtale; så længe man ikke kan påvise denne udgave, gør man klogest i at afskrive den og holde sig til 1652 som udgivelsesår. Dette betyder som nævnt, at det er vanskeligt at godtage en dansk oversættelse samtidig med den nedertyske originals udgivelse.

Den anden mulighed, der kommer i betragtning, er, at oversættelsen må være foretaget i et vist samarbejde med forfatteren, åbenbart af en mand, hvis nedertyske og danske sprogkundskaber Lauremberg har haft mere tillid til end godt var. Den oprindelige, betydelig kortere version af »Veer Schertz Gedichte« er, som påvist af Bolt i *Jhrb. f. niederdeutsche Sprachforschung*, XIII pag. 47 ff., af noget ældre dato, muligvis fra 1630'erne, men omarbejdet o. 1648–50. Skulle det da være bekendtskabet med en digterkollega, en mulig oversætter, der har fået Lauremberg til at tage disse gamle digte frem og gå i gang med en omarbejdelse af dem?

Og førte dette til et samarbejde, der resulterede i en dansk oversættelse, foretaget af digterkollegaen? Et sådant samarbejde kan også på tilfredsstillende måde forklare samtidigheden. Men hvem blandt samtidens digtere kunne Lauremberg da have en så blind tillid til hvad angår nedertysk, at han åbenbart ikke har læst korrektur på oversættelsen? Udvalget er ringe, da vi af naturlige grunde må holde os til de kendte navne. Lauremberg-forskeren Lappenberg gættede i sin udgave af Laurembergs nedertyske værker (1861) på Søren Terkelsen, men han anfører ikke andre grunde, end at Søren Terkelsen i al almindelighed var kendt som oversætter fra tysk og hollandsk og en ret habil rimer. Det bør dog i den sammenhæng erindres, at Søren Terkelsen efter sit lange ophold som tolder i Glückstadt o. 1648 blev ridefoged på godset Vallø; denne stilling opgav han dog ret hurtigt og flyttede til Køge, hvor han boede i 1649, mens han i begyndelsen af året 1650 flyttede til Slangstrup³. Lappenbergs hypotese finder en vis støtte i dette forhold; de to digtere kan eventuelt have lært hinanden at kende i Terkelsens Vallø-Køge-år, og dette bekendtskab kan have ført til et samarbejde og en oversættelse. Dette kan bestyrkes af, at Lauremberg-oversætteren i én henseende i lidt for høj grad ligner Søren Terkelsen, idet de begge har den forkastelige vane at lade den fremmede ikke-forståede glose stå råt i den danske tekst; Terkelsen generede sig aldrig for at beholde hollandske eller tyske ord i sine danske versioner, hvis han enten ikke forstod originalen eller af rim- eller rytmemæssige grunde ikke kunne klare vanskelighederne på korrekt oversættermaner. Til gengæld bør det nævnes, at Terkelsen normalt anførte sit navn eller sine initialer på de af ham besørgede udgivelser, men noget sådant findes ikke på de danske skæmtedigtes titelblad.

Resultatet af ovenstående overvejelser bliver da, at der foreløbig ikke kan siges andet uimodsigeligt om oversætterens identitet, end at der ikke kan være tale om Lauremberg. Alle andre forslag lader sig ikke sandsynliggøre i tilstrækkelig grad og langt mindre bevise. Af de forskellige hypoteser forekommer det mig dog, at Lappenbergs stadigvæk er den mest antagelige; de øvrige forslag kan langt fra begrundes på så mange måder som Terkelsen-hypotesen.

De i begyndelsen af nærværende artikel citerede udtalelser om dette bryllupsdigt kunne tyde på, at det i og for sig lidet bemærkelsesværdige digt må have haft en vis udbredelse i samtiden. Et overraskende bevis herfor får man ved et citatlån hos Jacob Worm. Lånet stammer fra vers

119–122 i bryllupsdigtet; disse vers genfindes i Worms »Baadsmænds æredigt om den forgyldte vintappersvend«, der er et yderst kontant udfald mod Griffenfelds yngre broder Albert Schumacher, der i maj 1674 blev adlet under det velklingende navn Gyldensparre. Worm anvender i denne satire samme teknik som Lauremberg: den ironiske ros, skamrosen. Da han skal til at berømme den tidligere vintappersvend, der foruden adelskabet også havde opnået en høj marinerang, for hans imponerende krigsbedrifter og sømandskab, hedder det, omtrent som hos Lauremberg i nævnte vers:

Nu skulle Vi den Mand af Krigen ogsaa rose,
Vi hafde med hans Lou vel fylt en gandske posse,
Men der Vi der i greb, Var posen mit i tu,
dog vil Vi sige det, som rinder os i hu.

Worm var vokset op i Kirke Helsingø og var i sin latinskoletid i Slagelse løbedegn i Sorterup; da de fleste af de øvrige samtidige vidnesbyrd om Laurembergs digt også stammer fra disse kanter af landet, kan man i hvert fald fastslå, at bryllupsdigtet har været velkendt i det midtsjællandske område; om dette så skyldtes forfatterens fremstående position i Sorø eller satirens snævert-lokale sigte, skal lades uafgjort; for en fuldstændigheds skyld skal det præciseres, at det ikke er muligt at konstatere, om brudeparret er virkeligt eller blot fiktivt, idet kirkebogen for Sorø er brændt; i øvrigt har denne detalje ingen betydning for forståelsen af digtet, der bringes nedenfor.

NB.: Overleveringen af teksten er ikke god; ved gengivelsen er der foretaget så få rettelser som overhovedet muligt, og de er alle anførte i notcapparatet. Kommentarerne til digtet er ikke tænkt som fuldstændige, men skal blot være en første hjælp til læsning af teksten.

Lykynskning til Hans Pedersen og Helvig Hansdotters
Bryllup paa Sorø, 1656. H. W. Lavrenbergii

- 1 Ett gammellt ordsprog Var i Vore Forfædriss Mund,
Ded skicker sig ey Vell, og Riemer jngenglund,
- 3 Att ett Vlige Par i æctteskab sig finde,
som er en Vng smuck karll og en Bedaged quinde
Eller en Vnger Glutt med en Mand som er graa,
- 6 som Neplig med en kiep i Haanden kand fremgaa.
Men Saadan Snack er pladtt ickun Vnyttig Sladder,
Af Vforstandig folck, ded er kun Slider sladder,
- 9 Thi er itt quindfolck saa Stærck, saa frisck og sund,
Att ett gott Stycke smør smelttiss i Hindiss Mund,
Da er Hun Nock Bequem en Vng smuck Mand att tage,
- 12 og æcteskabens Lyst i Hindiss seng att smage.
Naar Manden giøre Vill, dett som mand giøre pley,
er Hun strax Rædebond, og aldrig siger Ney.
- 15 Daglig forfarrenhed ded samme oss monne Lærre,
Att ded kand Nogle Stedtz Nyttig og gafnligt Værre,
Att tage en Skrumpen Viff, som aldt for femtten Aar,
- 18 Hafde seett sinne Børnebørn, og Mormodr kalded vaar,
Thi Med den kierling kand en Vng Vellærd *Studenter*,
Bekomme ett kostligt kald, deraf Hand gott forventter.
- 21 En Snottisk ⁴ Bundedreng, som har Vsynligt Skæg,
Huiss Hage og Kind staa bar er som ett Hønsse æg,
Med saadan rynked Diefl annamme kand de fleste
- 24 En braver Bundegaard j Landtzbyen den beste
Endog Hun skraber oft og brugger sin Skiendtzmund
Hun beder ⁵ Lifvett ey: thi Hun Har ingenglund
- 27 J Hindis kiøb en tand. J derris Sind de menne
Effter en gammell Gied, ett vngtt kied att fortienne.
Men de besuige sig, og blifue før og før
- 30 saalenge Hun lefndiss er, en sysseldreng ⁶ og Slør ⁷
Dett ordsprock i sig self er sandtt og Vden Lyde

- Naar Mand ded samme⁸ vill beskedentlig Vdtyde.
 33 Thi denne talle og ord ickun forstaaes Her,
 om dem som allt⁹ for Vng og allt for gammell er.
 Men kierre Brudegom, og kierre Brud med rette,
 36 blandtt dette Folckiss tall kand ingen Eder Sette.
 Thi ederss Alder er som Vell kand skicke sig,
 Att komme i æteskab, forvden Skam og Suig.
 39 Der er Vell Nock en Skalck, og slem Misvndlig Praler,
 som for ded gifftermaall Haanlig eder bagtaller.
 Og siger, Er den Hans Pedersøn icke en daarre,
 42 Att for et kielled Lam, Hand tar ett skabbett faar.
 Som duer icke meer, og ingen Melck meer gifver
 Ja nogle med Vanryctt deriss Leen og spottværck¹⁰ driffver.
 45 Sigendis, Vill den giæck sin Sæd saa i ded Land,
 som intted anded bær, end tidsell, torn og Sand,
 Naar Hand Hafde Vdi sind Sin Leyde Jord att pløye,
 48 Hand har sig kjøbtt dertill, ett gammeltt skiden øge¹¹.
 En Vspagfærdig¹² Mær, som mesten er forslitt
 Som bider for og bag, Hun pumper¹³ Lumper¹⁴ tijtt.
 51 O Huilcken Fantasi, huorlediss folcked primmer,
 og slader ded som sig med sandhed intted rimmer.
 J kierre Brudgom Hanss, om saadan Vrange ord,
 54 Skulle i ey Skiøtte meer, end om en Hestelordtt,
 Thi endog dett er kiendtt, att ederss Brud er kommen,
 med ærre og Rædelighed till Middell Alderdommen.
 57 Och rører Nu hen ved Halftredie Pigiss Aar,
 J Huilcken feyre tid, den Største styrcke Staar.
 Hun er ey Vell saa Vng, som en treaarig quie,
 60 Ey heller gammel som en sluncken koe paa Stie¹⁵.
 Dog er Hun Passlig smuck, og Var ded icke Saae,
 Er dog om Nattertid de katter alle graa.
 63 Hun er saamend saa kiøn, Naar Hun sig Vill Vdpryde,
 Som ett Nysstoed fad, eller en Vdskrabed gryde.
 Hindiss pande gnister som der Skiultiss glimfer¹⁶ ind¹⁷
 66 er Hindiss Haar ey guull, er dog guull hindiss Skind
 Vill i da Skue an Hindiss knudervorne Hænder,
 Saa Haar¹⁸, men ey saa huid, som Elephantiss tænder.
 69 Da finde i ett tegn, og itt Vist kiendemærck,

- Af Arbejd og af træll¹⁹, hun flichtig i sit Værck
 Sin Hænder sincker icke i Skiød, men dem Vdrækker,
 72 J gierninger, som sig till gaufn og baade Strecker;
 Om de er Noged sortt aff sollenss Hissighed,
 Huad passer i derpaa, Hun praller ey der Med.
 75 Jeg troer dett Visselig, att Nogle af de Lemmer,
 Som dyller quindefolck²⁰, og Sørgeligen giemmer.
 Att aldrig Sollens Skin, og Værett kom der till,
 78 Men Vden Arbeyd, der i Mørcke sidder Still,
 Paa ederss brud Vell er saa Spæ saa blød og kielen,
 Som Keyserindenss er af Bosoc og Sarelen²¹
 81 Derforre i²² bruddegom og eders kierre brud,
 i Skulle værre glad og billig tacke Gud,
 Att i Nu endelig i disse Bryllupsdage
 84 En huer oppaa sin Side, paa ederss Jefn og Mage
 Nu burde ded sig Vell, og kunde sømlig Værre
 Att ieg Særdelliss skulle Vdbrede ederss ære
 87 Oc siunge ederss Loff; Men endog ieg ded kunde,
 Huorfra vill tage ieg saa meged tid og Stunde?
 Thi fromme Brudegom i er en Velactt Mand,
 90 som med ald Lov og rætt af Folcked rossiss kand
 J Hafuer i langtid i Mange Enge Vancked,
 og kychiens²³ *Proviandt* for ederss Hossbond sancked.
 93 Jgiennem flerste partt af ederss Fæderneland,
 J reyste hid og did, paa Vogn og saa till Vand.
 Nu Vill i ederss krop till roe og Huille gifue
 96 og borger vdj Soer, og sammestedtzt bonde blifve.
 Huortill i Hafuer faaett Hiemgift²⁴ med ederss brud,
 ett Stortt driftt for som er for Aarpeng leyd Vd,
 99 Dertill af queg og fæ en Stor haab og saa Mange
 Att de for tærre maa en gandske byes Vange.
 Af Hæste, Faar og suin, aff kiør adskillig flock,
 102 Men jngen Asen er der Hoss, ded Ved ieg Nock.
 Ded er Guds Skickelse²⁵ for huilcken Storre gafve,
 Tacknemmelig eder bør, Hustruen siett i Lafve²⁶.
 105 Och See Vell till att Hun derforre Annamme kand,
 Landgild og rente, som af en god Afvelssmand.
 Thi naar i lader af om dagen Jorden att dyrcke

- 108 Saa Skulle i om Natt med Mandtlig krafft og Styrcke
Arbeyde slictelig paa ederss Hustruiss grund,
og Være i dette Værck bestandig mild og Rund.
- 111 J Skulle hindiss æng saalediss riste²⁷, kvæge og pløye
Saa Harfue, rydde, att Hun sig dermed kand Nøye,
og Naar hun blifuer tør, igjen den gjørre fuct,
- 114 med en lefuendiss Vedske, om Hun kunde bære fructt.
Men faa Nu dette troer, de meener att en quinde,
som ofuer Aared er, skulle hun sig lade finde,
- 117 Med barn og barsell seng, att saadantt barn forvist,
Her eftter blifue skulle den grumme *Antichrist* ²⁸.
Nu skulle ieg Helvig brud, med min Vers eder ²⁹ rosse
- 120 Med ederss Lov ieg Hafuer opfyldtt den Storre posse,
Men der ieg græb der i, Var Possen mitt i tu,
dog Vill ieg sigc ded, som kommer mig i Hu.
- 123 Den tid Gud Hafde beslutt, att Hand Vilde eder sende,
(borttagendis ederss mand Claus) Jammer og elende,
Da lod i Merckelig see ederss Gudfryctighed,
- 126 att i till dette kaarss Var Villig og bereed.
Med ett frittwillig sind og Vforfærded Hierte,
Annammed i Gudtz forsyn – huad Var ded for en smertte,
- 129 Att i da enne Skulde – Herske tit ofver aldt
J marcken, Vdi gaard, i kister og vdi Stald.
J klagde og ofver titt ³⁰ – ack ³¹ Gud i Himmerige
- 132 Skall da nu min Attraa saa ganske fra mig Vige,
O huad er enckestand, besuerligtt, tungtt og Hartt
den quinde Wsell er som der af hafver partt.
- 135 Ded er vist en Haar Nød og Vanskelig att bide
kand neppelig holdis op – ligesom den rendeskide ³².
Huad hielper att mitt godtz, mitt Huus og gaard er fuld
- 138 Naar sengen blifuer tom og Vtaalig af kuld.
Naar ieg seer paa mitt Fæ huorlediss alle dage
Huereen sig vden sorg belyster med sin Mage.
- 141 Med tyrren blander sig sin elskelige ku,
alt anded queg ieg har sig parrer tu og tu.
Minne faar deriss Væder Har, mine hoppe Stodheste,
- 144 Min Hønnss en Lystig Kock, som dem staar Vell tilbeste,
Jeg Skuer titt derpaa, ded gjør mig Hiertlig vee,

- att ieg Nu værre er en Vfornuftig fæ.
 147 Jeg Har vel Hiertensfryd og øyentrøstt ³³ i Hafue,
 men ey i seng mitt Hierte og øyen dermed att Lafve ³⁴
 Gud Naade mig og hielp att ieg maa komme engang,
 150 Fra denne enlig Stand og Vfordraglig tuang.
 See Helvig gode brud, har i ded icke tald,
 Saa haar ieg ded ord i ederss Sted afmalled,
 153 som i med billighed og rætt kunde Hafue førtt,
 Nu tacker Gud som Har den ynske og bønner Hørtt
 Hand Har den traad som var i sønderbrudtt af døden,
 156 Jgien till Haabe knytt, Af Lyckens sorg og Nøden
 J er nu blefuen fri, og Hafuer faatt en mand
 Som eder Natt og dag gafnlig forsørge kand.
 159 Fra Enckens Nafn og Stand, Gud eder frem beskytte
 og ederss Huus og seng med endræctig piller stytte
 Hand gifue i lefue maa tillsammen saa mange Aar,
 162 som i har kiør, griiss, Hønss, Hopper, Lam og faar.

NOTER

- (1) Original og oversættelse udkom begge i København, ifølge samtidige bogauktionskataloger, jfr. H. W. Laurembergs Fire Skjæmte digte, udg. af J. Paludan (1889), pag. XXII. – (2) Det er af interesse i denne forbindelse at bemærke, at Lauremberg her går under navnet *Hans Willumsen*, jfr. Paludan XLIII, der formoder, at det hos Søren Terkelsen i *Astreæ Siungekor III* (1654) trykte æredigt, undertegnet af H. Wilhelms, må være digteren, generalproviandtimester Hans Villumsen og ikke Lauremberg. – (3) Om årsagerne til S. Terkelsens flytning se nærmere A. Petersen: *Kjøge Bys Historie* (1888), pag. 40 og A. Sundbo: *Frederikssunds og Købstaden Slingerups Historie II* (1937), pag. 169. – (4) Snottisk] jfr. tysk: schnodderig – fræk, flabet. – (5) beder] fejl for: bider, bider ihjel? – (6) sysseldreng] sml. Feilberg: syssel-karl (-pige) – karl (pige) som opvarter ved gilder. – (7) Slør] normalt koll. – rak, gemene personer; med individuel betydning normalt om kvinde (evt. mand), der udfører urent arbejde og selv er snavset. – (8) ded samme] sml. tysk: das selbe. – (9) altt] Udg.; ms.: alle. – (10) spottværck] spotten.
 (11) øge] denne tostavellesform findes ellers ikke i dansk. – (12) Vspagfærdig] ufredsommelig, urolig. – (13) pumper] stavrer, går usikkert (Feilberg). – (14) Lumper] halter, hinker. – (15) paa Stie] til opførdning. – (16) glimfer] mineralet glimmer, der har en stærk glans. – (17) indj inde, derinde. – (18) Haar] hård. – (19) træll] slid, slæb (jfr. OdS V Træl). – (20) quindfolck] subjekt i sætningen. – (21) Bosoc og Sarelen] de to stednavne har ikke kunnet påvises; i Angora-området i Tyrkiet findes et

Bozok (= Josgad) med gamle kongegrave; Sarelen kunne være en fejlform for Sarden (= Sardes), Lydiens gamle hovedstad og kejserens residens? – (22) i] pron.: i. – (23) kychiens] kylling; jfr. nedertysk: Küken. Glosen også anvendt i 4. Skjæmte-digt, vers 20. – (24) Hiemgift] medgift. – (25) Skickelse] bestemmelse, tilskikkelse. – (26) siett i Lafve] gør gravid? jfr. vers 114–118. – (27) riste] pløje første gang, spec. om efterårspløjning af den grønjord, hvori der næste forår skal sås vårsæd. – (28) Antichrist] Udg.; ms.: Antiqvist. – (29) eder] Udg.; ms.: tøder. – (30) ofver titt] sml. ty: überoft = sehr oft. – (31) ack] Udg.; ms.: att. – (32) rendeskide] diarrhé. – (33) Hiertensfryd og øyetrøst] planterne *Melissa officinalis* L., og *Euphrasia officinalis* L., der brugtes som lægeplanter. – (34) Lafve] velsagtens tysk: laben = vederkvæge.